
Henricus van Laar, Bouwpastoor van Baak (1732-1776)

door pater J.J. Koekkoek

Henricus Leonardus van (der) Laar werd gedoopt te Gemert op 26 april 1732 als zoon van Antonius Fransen (van der Laar) en Catharina Jan Paulissen (van Berlo).

Henricus werd in 1757 priester gewijd. Wat hij heeft gedaan in de periode van 1757 tot 1763 is mij onbekend. In 1763 wordt hij benoemd tot pastoor in Baak, een dorp dat tot de gemeente Steenderen behoort en ongeveer tien kilometer onder Zutphen ligt. Op 12 september 1763 schrijft pastoor Van Laar zijn eerste dopeling in. De dopeling daarvoor werd ingeschreven op 7 augustus. Henricus moet dus tussen 7 augustus en 12 september naar Baak zijn gekomen.

In het Noorden van het land genoten katholieken in die dagen slechts beperkte godsdienstvrijheid. Een voorganger van pastoor Van Laar had een bescheiden schuurkerkje laten bouwen. Om de protestanten geen aanstoot te geven was het gebouwd op een flinke afstand van de bebouwde kom en van de openbare weg. Maar de plaats die hij uitgekozen had was niet erg gelukkig, want als de IJssel buiten haar oevers trad, en dat gebeurde nogal eens, dan stond het kerkje al gauw in het water. In het voorjaar van 1770, bij een erg hoge waterstand, stortte het kerkje in.

Pastoor Van Laar bleef niet bij de pakken neerzitten. Besloten werd een nieuwe kerk te bouwen op een hoger terrein. Dit besluit werd met name door de kasteelheer van Baak, J.E. van der Heijden, ondersteund. Hij was het die aan de Staten van Gelderland en Zutphen verlof aanvraag voor het bouwen van een nieuwe kerk. Zij verleende haar toestemming mits aan enkele voorwaarden werd voldaan. De vorm van het gebouw en de ramen mochten niet aan een kerk doen denken. Het dak moest met stro of riet worden gedekt. En het gebouw mocht vanaf de weg niet te zien zijn. Om aan die laatste eis te voldoen

moesten er bomen worden geplant.

Ruzie om de mooiste bank

Om aan de benodigde financiën te komen ging de pastoor heel de parochie rond met lijsten waarop de parochianen konden intekenen voor 10, 15, 20, 25, 35, 50, 75 of 100 gulden. Aan degenen die intekenden voor 100 gulden werd een mooie bank voorin de kerk beloofd. Totaal tekende men in voor 2535 gulden en in totaal kwam er 2360 gulden binnen voor de bouw van een nieuwe kerk.

De bouwkosten bedroegen echter 6207 gulden en 3 stuivers. De Heer van Baak die alles voor de bouw had geregeld, had het tekort voorgeschoten. Van dit voorschot wilde hij wel wat terug hebben. Besloten werd de banken te verpachten. Op de verpachting verschenen twee boeren niet. Zij bleven de daarop volgende zondagen met hun gezin in de aan hen toegewezen banken zitten, zoals dat beloofd was vóór dat de kerk werd gebouwd. Op de verpachting waren deze banken gepacht door de Heer van Baak, die met de ontstane situatie geen genoegen nam. Op 8 december 1774 liet hij die twee boeren na de Hoogmis bij het uitgaan van de kerk arresteren. Na een dag of vijf opsluiting kwamen ze op borgtocht vrij. Aangezien ze niet wilden toegeven begon er een proces. Op 24 januari 1775 komt er bij de rechter een "Justificatie van arrest" binnen vanwege de Heer van Baak tegen de twee boeren. Op 25 maart wordt er namens die twee boeren een "Antwoord" ingediend. De Heer van Baak komt op 13 juni met een "Replijk", wat ten slotte wordt gevolgd door een "Duplicq" op 5 september van de boeren.

De pastoor koos uiteraard partij voor de Heer van Baak. Deze laatste had in hoofdzaak eigenlijk wel gelijk, en als hij minder autoritair was opgetreden, dan had hij die boeren ook wel meegekregen. Maar juridisch had hij geen poot om op te staan. Hij had immers geen enkele officiële functie die hem het recht gaf te handelen zoals hij dat gedaan had. Zodoende werd hij dan ook op 1 oktober 1776 in het ongelijk gesteld. Een week later tekent Van der Heijden hoger beroep aan. Maar zover is het niet gekomen, want op 13 december 1776 werd door toedoen van de nieuwe pastoor een minnelijke schikking getroffen.

Dat pastoor Van Laar de partij koos van de Heer van Baak mag begrijpelijk heten. Kwalijk is het echter dat hij zich liet verleiden tot enkele minder sympathieke daden. Aan de boer G. Pelgrim liet hij weten dat deze bij de parochie Eerbeek-De Horst hoorde, omdat deze aan de overkant van de IJssel woonde. Dit terwijl hij heel goed wist dat de boerderij van Pelgrim vanouds bij Baak hoorde. Van Laar weigerde één van de kinderen van Pelgrim te dopen en aan de anderen gaf hij geen godsdienstonderricht. Bovendien had de pastoor geprobeerd de eigenaar van de boerderij waar J. Lankhorst woonde, ertoe te bewegen de pacht op te zeggen. Lankhorst was de tweede boer die met de Heer van Baak in een proces was verwickeld.

Andries van der Laar weigert erfenis

Pastoor van Laar overleefde het proces niet. Hij stierf namelijk op 11 september 1776 en werd in Steenderen begraven, omdat Baak geen eigen begraafplaats had.

Met betrekking tot de nalatenschap van de pastoor ontstonden enkele moeilijkheden. Een broer van hem, waarschijnlijk Andreas, wilde de erfenis niet aanvaarden. Waarschijnlijk had hij gehoord dat er veel schuldeisers waren. Bovendien zal hij zich niet alle trubbels van die erfenis op de hals hebben willen halen. Zodoende werden er, mede op aandringen van G. Pelgrim, gerechtelijke "curateuren des geabondeerden boedels" aangesteld, die de nalatenschap verkochten. De nalatenschap bevat zo'n duizend posten. De totale opbrengst wordt niet vermeld, maar moet aanzienlijk zijn geweest.

Maar er waren ook nogal wat schuldeisers. Op de eerste plaats G. Pelgrim. Hem werd "wegens procedure" driehonderd gulden en één stuiver toegekend. De rechter en de schrijver kregen f130,90. Verder waren er nog de "keurnoten", de onderrechter, de timmerman die de doodskist had gemaakt, de smid die daarvoor het smidswerk had geleverd, de dokter voor "visites en consultatie", enzovoorts.

NOOT:

Het adres van de schrijver luidt:

pater J.J. Koekkoek, C. Abelsstraat 36, 6001 VL Weert.

Het artikel is gebaseerd op stukken uit het kerkarchief van Baak.

Het procesdossier bevat een pak van 16 cm dikte folioellen.